

Kvinnor i fredsbyggande

En undersökning om hur kvinnor har inkluderats i
fredsbyggandet i Kosovo.

Abstract

Denna uppsats undersöker hur lokala kvinnor inkluderats och deltagit i fredsbyggandeprocesser i Kosovo sedan Kosovokrigets slut år 1999. Detta analyseras ur ett feministiskt perspektiv med hjälp av FN:s Resolution 1325, som handlar om kvinnor i konflikter och postkonfliktuella samhällen. Undersökningen är en fallstudie som bygger på empiriskt material i form av rapporter från organisationer verksamma i Kosovo och tidigare forskning om ämnet. Uppsatsen undersöker hur internationella och lokala aktörer inkluderat de lokala kvinnorna i fredsbyggandet, både på formell och på informell nivå, samt hur Resolution 1325 har implementerats i praktiken. Slutsatserna visar främst att kvinnor inte inkluderas tillräckligt i fredsbyggandeprocesserna i Kosovo.

Nyckelord: Kosovo, kvinnor, genus, liberalt fredsbyggande, feministisk teori, Resolution 1325.

Antal tecken: 35 482

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning.....	1
1.1.1 Avgränsning.....	2
2 Metod och material	3
2.1 Fallstudie.....	3
2.2 Kvalitativ analys.....	4
2.3 Material	4
2.4 Källkritik	4
3 Teori	6
3.1 Den liberala fredsbyggandeteorin	6
3.2 Feministisk teori.....	7
3.3 Resolution 1325	8
4 Bakgrund Kosovo.....	9
5 Analys av kvinnors deltagande i fredsbyggandet.....	10
5.1 Prevention	11
5.2 Participation	11
5.3 Protection	12
5.4 Relief and Recovery.....	13
6 Slutdiskussion	14
7 Referenser	16

1 Inledning

Endast om kvinnor spelar en full och likvärdig roll kan vi bygga grundvalarna för en hållbar fred – för utveckling, gott ledarskap i samhället, mänskliga rättigheter och rättvisa.

Kofi Annan, generalsekreterare, FN 1997-2006 (IKFF 2013).

Kvinnors roller i konflikter och krig har länge varit osynliga i världens ögon. Frågan om kvinnor och genus både under krig och i postkonfliktuella samhällen är något som ofta glömts bort inom forskningen om fredsbyggande (Pankhurst 2003: 154–157). Vikten av att inkludera kvinnor inom fredsbyggande har belysts mer och mer de senaste åren men vägen dit har varit lång. Redan 1966 erkände FN att kvinnor har en särskild roll i krig, men snarare som offer och i behov av skydd än som aktörer för att skapa fred (IKFF 2013). Den 31 oktober år 2000 antog FN:s säkerhetsråd Resolution 1325, detta var en milstolpe för skapandet av ett globalt regelverk för att skapa fred och säkerhet (Sweetman 2005: 2). Resolutionen pekar bland annat på hur utsatta kvinnor är i krig och hur kvinnor och deras kunskaper nedvärderas inom de processer som återuppbygger ett samhälle efter krig (Resolution 1325).

Trots att det har gått över ett decennium sedan upptagandet av Resolution 1325 är kvinnor fortfarande marginaliserade i fredsprocesser, kvinnor beskrivs som fredsbyggare samtidigt som de inte inkluderas i fredsbyggandet (Pankhurst 2003: 154–157). Kvinnor har oftare deltagit i informella fredsprocesser medan de fortfarande utestängts från de formella. FN menar att kvinnor måste inkluderas även på den formella nivån för att en mer hållbar fred ska kunna byggas (Bouta & Frerks 2005: 50). Efter antagandet av Resolution 1325 har det har tillkommit ett flertal resolutioner som komplimenterar den genom att upprepa och förstärka vad som är viktigt inom olika områden gällande kvinnor och deras roll i konflikter och fredsbyggande (UNDP 2013: 6–7).

1.1 Syfte och frågeställning

År 1999, ett år innan Resolution 1325 antogs av säkerhetsrådet, fick kriget i Kosovo ett slut och fredsbyggandet påbörjades i regionen (Paris 2004: 213). Resolutionen kräver att kvinnor ska delta på samma villkor som män (IKFF 2013). Trots att det på senare år lagts mer fokus på hur viktigt det är att inkludera kvinnor i uppbyggnaden av ett samhälle som just genomgått krig eller väpnad konflikt har detta inte alltid efterföljts i praktiken (Karam 2001: 18). Syftet med denna uppsats är därför att undersöka hur Resolution 1325 har implementerats i fredsbyggandet i Kosovo sedan krigsslutet 1999, framförallt genom att titta på hur de internatio-

nella fredsbyggarna har inkluderat lokala kvinnor i fredsbyggandet. Undersökningen använder FN:s Resolution 1325 för att beskriva hur olika fredsbyggande projekt och organisationer arbetat i Kosovo. Resolutionen beskriver vikten av att kvinnor inkluderas i fredsbyggande, skyddas efter en konflikt, deras återhämtning under fredsbyggande samt att kvinnors deltagande kan bidra till att förebygga konflikter (Resolution 1325).

Analysen ses ur ett feministiskt perspektiv då det traditionella sättet att bygga fred ofta har kritiserats för sin könsblindhet (Ramsbotham, Woodhouse & Miall 2011: 305). Det är därför viktigt att ha ett genusperspektiv då detta ger förståelse för varför det finns olikheter mellan kvinnor och män i ett samhälle, samt belyser den maktordning som finns mellan könen (Sheehan 2005: 120).

Frågeställningen lyder:

- Hur har lokala kvinnor blivit inkluderade i fredsbyggandeprocesserna i Kosovo? På vilket sätt har de internationella fredsbyggarna implementerat Resolution 1325 för att inkludera de lokala kvinnorna?

1.1.1 Avgränsning

Vi har i vår undersökning valt att se på hur lokala kvinnor i Kosovo på olika sätt har inkluderats och deltagit i fredsbyggandet. Vi tittar därför inte på huruvida kvinnor som inte är från Kosovo har deltagit i fredsbyggande operationer i Kosovo. Däremot har vi undersökt hur både lokala och internationella organisationer arbetar för att stötta och inkludera lokala kvinnor. Undersökningen är inte inriktad på hur kvinnors situation under kriget varit utan på hur kvinnor deltagit i fredsprocesserna efter krigsslutet. Resolution 1325 tar upp ett flertal olika faktorer som är viktiga inom fredsbyggande samt kvinnors rättigheter under konflikter, vi använder det i resolutionen som anses relevant till frågeställningen.

2 Metod och material

Vi har valt att göra en fallstudie för att undersöka hur inkluderingen av kvinnor inom fredsprocesserna sett ut specifikt i Kosovo. Vi har valt att göra en kvalitativ fallstudie och baserar vår analys på ett antal utvalda vetenskapliga artiklar som behandlar ämnet, samt rapporter från organisationer som FN och olika NGO:s (Non Governmental Organisation) som arbetar i Kosovo.

Då vår fråga är en deskriptiv fråga: På vilket sätt kvinnor har inkluderats i fredsprocessen i Kosovo? kommer alltså svaret på frågan vara hur det är. Materialet som används till att besvara frågan är till största del ett empiriskt material och frågan i sig kan gå under den empiriska statsvetenskapen (Badersten & Gustavsson 2010: 18). Dock försöker vi inte besvara en generell fråga på hur kvinnor inkluderas i fredsbyggande i allmänhet utan har valt ett specifikt område, alltså Kosovo. Vi försöker därför förstå och förklara det speciella i denna specifika situation (Badersten & Gustavsson 2010: 19).

I analysen används FN:s Resolution 1325, vilket är en resolution som antagits för att ett genusperspektiv ska tillämpas i alla delar av fredsbyggande (Resolution 1325). Detta då kvinnor ofta uteslutits från fredsprocesser (Pankhurst 2003: 154–157).

2.1 Fallstudie

Valet av metod till att genomföra studierna för att svara på frågan för uppsatsen är en fallstudie av några utvalda rapporter ifrån olika organisationer verksamma i Kosovo. Anledningen till detta val av metod är både för den tidsmässiga ramen uppsatsen ska skrivas på samt intresset att gå djupare in i materialet som är utvalt. En fallstudie kan kritiseras genom att den inte kan bidra till någon generell kunskap som kan användas i andra fall (Badersten & Gustavsson 2010: 108–109), dock är frågan gällande endast området Kosovo så den kan besvaras genom en fallstudie. Möjligheten att diskutera kring orsaker och uttala oss om vilken inverkan olika händelser haft på resultatet finns genom en mer närgående studie (Badersten & Gustavsson 2010: 109). Fallstudier kan också delas in i underkategorier, en av dessa kategorier är enstaka fallstudie vilket passar in på undersökningen i denna uppsats, detta innebär att undersökningen riktar in sig på endast ett fall (Teorell & Svensson 2007: 82).

2.2 Kvalitativ analys

Vi har valt att göra en kvalitativ analys för att få en djupare förståelse av det problem vi studerar. Det finns både fördelar och nackdelar mellan att välja en kvalitativ analys före en kvantitativ analys, dock är gränsdragningen mellan de båda sätten inte så tydlig som det ibland framställs utan oftast har de båda drag från varandra. Därför är det inte alltid lätt att säga vilket av de båda sätten som är bäst att göra en undersökning på (Bjereld, Demker & Hinnfors 2009: 117–120; Teorell & Svensson 2007: 264–266), istället ligger betoningen i undersökningen i denna uppsats åt det kvalitativa hållet. Teorell och Svensson väljer att istället för att prata om kvalitativ eller kvantitativ forskning benämna det som intensiv eller extensiv undersökning. Vår undersökning kan benämnas som en intensiv undersökning, då vi fördjupar oss i ett fall, istället för en extensiv undersökning där det samlas in mindre information från flera olika fall (Teorell & Svensson 2007: 266–267).

2.3 Material

De källor som används för att skapa denna uppsats är en blandning mellan originalhandlingar, primärmaterial, som exempelvis FN:s Resolution 1325. De flesta källor är sekundära källor vilket då innebär bearbetningar av resultat som tagits fram av andra, alltså vetenskapliga undersökningar som gjorts och sedan behandlats av andra forskare (Badersten & Gustavsson 2010: 96).

En av våra huvudkällor för hur kvinnors situation ser ut i Kosovo är organisationen Kvinna till Kvinna (KtK). KtK är en organisation som arbetar för stötta kvinnor i konfliktområden och att främja kvinnors deltagande och representation i fredsprocesser, samt att främja forskning om hur krig och konflikter påverkar kvinnor. KtK samarbetar med en rad olika organisationer som arbetar för kvinnors rättigheter och stödjer över 100 kvinnoorganisationer i olika regioner, varav västra Balkan är en. KtK har ett feministiskt perspektiv, det vill säga att de arbetar för en värld där kvinnor och män har samma rättigheter. Samt anser de att det finns ojämlikheter mellan kvinnor och män och maktstrukturer som bidrar till sociala klyftor, vilket står i vägen för fred, demokrati och utveckling (KtK 2012a).

2.4 Källkritik

En kritisk förhållning till materialet som används i undersökningen är viktigt, hur tillförlitliga är källorna? (Badersten & Gustavsson 2010: 96–97) Således följer en kritisk granskning av de material som använts. Det som vägs in i källkritiken är hur pass närheten är till det som står i materialet, närhet i tid och rum. Oberoendet

för materialet, har det som står i källan upplevts själv eller är det berättat av någon annan. Till sist är det tendensen som vägs in, alltså om bilden som ges är vinklad (Badersten & Gustavsson 2010: 97). Uppsatsen har skrivits med insikten om att de olika organisationerna verksamma i Kosovo som studeras kan ge en vinklad bild av verkligheten då de kan ha en egen agenda och egna intressen i situationen i landet. Flera av organisationerna är verksamma i landet både genom egna anställda och samarbetsorganisationer som de får sin information ifrån. Det finns även kritik riktad mot Resolution 1325, att resolutionen tar upp vad som borde göras för att inkludera kvinnor i fredsbyggande, men inte specifikt hur och av vem (Tryggestad 2009: 550). Vilket resulterar i att allas ansvar inte blir någons ansvar och resolutionen misslyckas med att implementeras i den utsträckning som behövs. Även feministisk teori kan kritiseras då även den beskriver verkligheten på ett specifikt sätt och har en vinkling som det är viktigt att vara medveten om. Den feministiska teorin har ett visst synsätt på den liberala fredsbyggande teorin som inte behöver stämma överrens med andra teoriers synsätt.

3 Teori

Vi kommer i denna uppsats att se på fredsbyggandet i Kosovo genom att använda oss av ett feministiskt perspektiv/genusperspektiv när vi analyserar hur kvinnor blivit inkluderade i fredsbyggandet. De kriterier som vi förhåller oss till när vi analyserar är FN:s Resolution 1325 och resolutionens huvudsakliga pelare: *prevention, protection, participation* och *relief and recovery*.

Idag är den generella synen på fredsbyggande sett ur den liberala fredsbyggandeteorin, och det är så de internationella aktörerna i Kosovo har arbetat (Paris 2004: 213). Kritiken som riktas mot liberalt fredsbyggande är att det ofta utelämnar könsroller och kvinnors roller i konflikter och fredsbyggandeprocesser (Ramsbotham et al. 2011: 305). Därför ser vi vår fallstudie ur det feministiska perspektivet.

3.1 Den liberala fredsbyggandeteorin

Begreppet fredsbyggande etablerades på 70-talet och har blivit en term med många olika betydelser. Fredsbyggande syftar till ett flertal olika processer vilka ämnar omvandla väpnade konflikter och krig till en stabil och hållbar fred, eller förebygga att konflikter inte eskalerar. FN definierar fredsbyggande som processer som stärker strukturerna i ett samhälle och på så vis bidrar till en hållbar fred och till att konflikt inte bryter ut igen i det postkonfliktuella samhället (Öjendal & Johansson 2012: 227).

Dagens fredsbyggande har kommit att beskrivas som liberalt fredsbyggande då det bygger på idén om liberalt grundade demokratiska samhällen med institutioner baserade på en marknadsekonomi. Denna typ av samhälle anses vara mer fredliga än de som inte är det, det finns även en idé om att demokratier inte krigar mot varandra (Paris, Newman & Richmond 2009: 10–11).

I Kosovo har fredsbyggandet baserats åt det liberala hållet med ett inslag av *institutionalization before liberalization* (IBL) enligt Paris (2004: 212). IBL innebär att institutioner byggs före en liberalisering påbörjas (Paris 2004: 7–8). Uppdraget i Kosovo var hittills det mest administrativt kontrollerade uppdraget för FN. *The Special Representative of the Secretary-General* (SRSG) hade rätt att utse personer till positioner inom administrationen av Kosovo samt att avsätta personer som ansågs olämpliga. Det förespråkades också att det skulle ske en mer kontrollerad politisk liberalisering i Kosovo än vad som tidigare skett i FN-uppdrag (Paris 2004: 213–214).

3.2 Feministisk teori

Vi använder oss av feministisk teori när vi analyserar det material vi har för att svara på vår frågeställning. Feminism är en tanketradition med olika grenar och inriktningar, dock har de en gemensam kärna, ett grundantagande om ojämlikhet mellan kvinnor och män, med männen på den överordnade positionen, samt att detta är något som bör förändras. Trots att feministiska teorier kan skilja sig mycket åt har de kampen för kvinnors frihet och rättigheter gemensamt. Ett genusperspektiv appliceras för att analysera maktförhållanden mellan könen och för att tydliggöra strukturerna som finns inom dessa förhållanden (Gemzöe 2013: 12–16). Vi riktar inte in oss på någon särskild av dessa grenar utan utgår från ett generellt genusperspektiv. Genom att använda ett genusperspektiv i forskning tydliggörs denna samhällsordning som grundar sig i biologiskt kön men som gör att egenskaper, roller, institutioner och hela samhällsordningen könats. Dessa egenskaper som definieras som kvinnligt och manligt värderas också olika, där det som anses vara manligt oftast värderas högre än det som anses vara kvinnligt. Denna maktordning i samhället kallas för könsmaktsordning (Kronsell 2012: 214). Det är viktigt att förstå denna maktordning mellan könen för att förstå varför det finns olikheter mellan kvinnor och män i ett samhälle. Ett genusperspektiv tvingar till ett ifrågasättande av grundläggande koncept som formar ett samhälle som just gått igenom ett krig (Sheehan 2005: 120). Frågan om genus är alltid närvarande och spelar alltid roll, även om detta sällan adresseras. Kvinnor har inte sällan betraktats som hjälplösa offer i krig, ett inkluderande av genus inom diskussionerna kring konflikt har bidragit till att bryta ner idén att kvinnor alltid är offer och män alltid är förövare (Korac 2006: 511).

Kvinnor erkänns idag mer än tidigare som viktiga aktörer inom fredsbyggandeprocesser, ändå inkluderas de inte i tillräckligt stor utsträckning utan fortsätter att ignoreras. Kvinnors erfarenheter kan bidra på många olika sätt till återuppbyggnaden av ett samhälle (Karam 2001: 18). Det har dock länge funnits en stor tystnad kring kvinnors erfarenheter av krig, feministisk teori belyser vikten av att göra kvinnors röster hörda. Weber menar att tystandet av kvinnors erfarenheter och kunskaper är något som tas upp av alla feministiska teorier om fred och konflikt (Weber 2006: 1). Att inte inkludera frågan om genus utgör ett hinder för fredsbyggandet. För att ett samhälle ska kunna läka efter en väpnad konflikt och omvandlas till fred krävs att alla delar av samhället är inkluderade i processen. Kvinnor utgör hälften av människorna i ett samhälle och besitter hälften av erfarenheterna och idéerna. Kvinnor påverkas också i samma utsträckning av krig som män, även om deras erfarenheter ofta skiljer sig åt. Därför är kvinnors inkluderande och deltagande inom fredsbyggandeprocesser en nödvändighet för en hållbar fred. (Karam 2001: 18–22). Ett inkluderande av genusperspektivet inom fredsbyggandeprocesser är också nödvändigt för att bygga en hållbar och stabil demokrati som genomsyrar alla delar av samhället och inte stänger vissa grupper ute (Sweetman 2005: 7). Demokrati är en av grundpelarna som det liberala fredsbyggandet vilar på (Paris et al. 2009: 10–11), för att fredsbyggande ska lyckas krävs därför ett genusperspektiv genom processens gång.

Kvinnors aktiviteter har setts som egen kategori med kvinnofrågor som sedan inte ges någon egentlig inverkan på politik och beslutsfattande (Bouta & Frerks 2005: 55). Därför är det viktigt att ha med ett genusperspektiv på alla plan i samhället och inte reducera kvinnor till en egen grupp vid sidan om. Kvinnor tenderar bli en homogen grupp med samma behov och förutsättningar i denna typ av frågor, trots att det finns många olika faktorer som social bakgrund som också spelar roll (Corrin 2003: 194). Vad som inte får glömmas är att genus inte enbart handlar om relationen och maktförhållandet mellan könen. Inom feministisk teori används begreppet *intersektionalitet* som pekar på hur könsidentiteter även konstrueras i förhållande till sociala faktorer som etnicitet, klass och sexualitet (Gröndahl & De Los Reyes 2013: 11–15). Detta är något att ha i åtanke under uppbyggandet av ett samhälle.

3.3 Resolution 1325

Resolution 1325 blev antagen av Säkerhetsrådet den 31 oktober 2000. Den handlar främst om kvinnors rättigheter och roller i krig och i fredsbyggande, samt pekar på vikten av kvinnors deltagande. Den går även in på kvinnors deltagande som soldater och civila i fredsbyggande operationer och utbildning inom genus för personal i fredsbyggande operationer (Resolution 1325). Det sista koncentrerar vi oss inte på utan fokuserar istället på vad resolutionen tar upp angående lokala kvinnor i fredsbyggande. För att mäta utvecklingen och implementeringen av Resolution 1325 har generalsekreteraren för FN infört 26 indikatorer baserat på resolutionen. Dessa har sedan delats in i fyra områden som resolutionen riktar in sig på: *prevention, participation, protection, and relief and recovery* (UNDP 2013: 7).

- *Prevention*: En minskning av alla typer av våld, både fysisk och psykisk i konfliktrelaterade situationer. Speciellt sexuellt och könsbaserat våld.
- *Participation*: Kvinnor och kvinnors intressen ska inkluderas i fredsbyggande och konfliktförebyggande processer.
- *Protection*: Kvinnors mentala och fysiska hälsa ska skyddas, likaså deras ekonomiska säkerhet och rättigheter.
- *Relief and Recovery*: Kvinnors behov bemöts under och efter konflikter (UNDP 2013: 8).

Dessa fyra kategorier används i analysen av hur organisationer och projekt i Kosovo har använt sig av Resolution 1325. Anledningen till att Resolution 1325 med dess fyra indelningar används till att analysera frågeställningen är då resolutionen menar att kvinnor är en viktig del i fredsbyggandet (Resolution 1325), även annan forskning delar samma åsikt (Karam 2001: 18–22). FN, liksom dess medlemsstater och andra aktörer har ett ansvar att implementera Resolution 1325 i deras arbete med fredsbyggande (UNDP 2013: 8).

4 Bakgrund Kosovo

Kosovo är ett land härjat av konflikt där förhållandet mellan olika etniska grupper, främst kosovoalbaner och kosovoserber, fortfarande är mycket spänd och trots att den väpnade konflikten tog slut år 1999 lever människor ännu i dag till stor del åtskilda (KtK 2012b). Relationen mellan dessa två etniska grupper har präglats av våld och etnisk rensning i snart tre decennier. Sedan början av 1980-talet har frågan om Kosovos politiska status varit aktuell, detta efter att den jugoslaviska regeringen då fängslade av tusentals kosovoalbaner. Efter det följde en fördrivning av omkring 800.000 albaner och omkring 10.000 albaner beräknas ha dödats av serber. År 1999 Bombade NATO serbiska mål i elva veckor tills de gick med på ett fredsavtal som bland annat krävde att serbiska trupper drog sig tillbaka från Kosovo och att internationella aktörer tog över ansvaret för området (Paris 2004: 213). Efter det har albanerna fördrivit tusentals serber från Kosovo (Petersen 2011: 137–143). FN:s flyktingorgan UNHCR beräknar att omkring 230.000 serber har fördrivits från Kosovo sedan krigsslutet, endast fem procent har senare återvänt till Kosovo (Petersen 2011: 139).

När Kosovo år 2008 förklarade sig självständiga från Serbien var det många som trodde och hoppades på en förändring i landet, men det är inte mycket som blivit bättre sedan dess. Självtändighetsförklaringen och det politiska stilleståndet i Kosovo har resulterat i större arbetslöshet, fattigdom, en ökande klyfta mellan de olika etniska grupperna i landet (KtK 2009). Kosovoalbanerna och kosovoserberna lever till stor del fortfarande åtskilda, ett exempel på detta är staden Mitrovica som delas av floden Ibar. De två etniska grupperna lever här på varsin sida av floden utan någon kontakt med varandra (Petersen 2011: 139). Kosovoserberna som är minoritet i landet marginaliseras och har begränsad tillgång till utbildning, arbete och vård (KtK 2012b).

5 Analys av kvinnors deltagande i fredsbyggandet

Kosovo är fortfarande ett av de fattigaste länderna i Europa och det är kvinnorna som drabbas hårdast av detta. Trots hopp om förändring efter självständighetsförklaringen är frågor om jämställdhet och kvinnors rättigheter något som sällan prioriteras (KtK 2009). Regeringen i Kosovo har fastslagit att jämställdhet ska vara inkluderat i landets olika institutioner, det finns också lagar som säger att jämställdhet ska genomsyra landet på flera olika plan (UNDP 2013: 11–12). Kosovo har ännu inte en handlingsplan på hur implementeringen av Resolution 1325 ska ske, dock har många av de organisationer som är verksamma i landet följt resolutionen i sitt arbete (UNDP 2013: 9).

EU har varit en central del i Kosovo sedan 1999 och är representerade på flera olika sätt i landet då de har ett antal organisationer engagerade i fredsbyggandet, de följer EU:s policy som är baserad på Resolution 1325. EULEX (European Union Rule of Law Mission) är en av dessa organisationer och arbetar tillsammans med myndigheterna i Kosovo inom juridiska och polisiära delar för att hjälpa dem att bli stabila och med ansvarsutkrävande. De hjälper till på olika nivåer, både aktivt genom att undersöka, kräva ansvar och ta beslut i juridiska frågor men också på en mer övervakande nivå med att vara rådgivande (UNDP 2013: 19). OSCE (Organization for Security and Cooperation in Europe) har också varit en del av fredsbyggandet i Kosovo sedan 1999. De är ett stöd i bland annat genusfrågor för olika institutioner och tillhandahåller experter i exempelvis trafficking och våld i hemmet (UNDP 2013: 20). UNDP (United Nations Development Program) som är en del av FN och har varit på plats sedan slutet av kriget. De har speciellt inriktat sig på genus i samhället och låter det genomsyra alla deras projekt i Kosovo, vilket gjorts genom att de har skapat ett internt program för att kunna göra det möjligt (UNDP 2013: 21–23). Det finns även ett flertal andra FN-organisationer verksamma i Kosovo som också har en del eller större delen av arbetet inriktat på genusfrågor och följer Resolution 1325 i sitt arbete (UNDP 2013: 24). Det verkar enligt dessa organisationer som att de arbetar med genus i fokus, dock vill vi vara kritiska till hur de framställer sig och huruvida detta stämmer eller inte.

Nedan står Resolution 1325 och dess huvudsakliga mål för indelningen i analysen. Vi är medvetna om att flera projekt och initiativ går under flera av kategorierna. Rapporten från UNDP om initiativ i Kosovo och deras implementering av Resolution 1325 skriver att flera av projekten kan gå under en eller flera av indelningarna av Resolution 1325 (UNDP 2013: 11). Valet i denna uppsats har blivit att lägga det under vad som enligt oss passar projektet i fråga bäst.

5.1 Prevention

Det finns som tidigare nämnt stora spänningar mellan kosovoserber och kosovoalbaner i Kosovo (KtK 2012b). För att förhindra att konflikt bryter ut igen är det därför viktigt att skapa möten och en dialog mellan grupperna. KWI (Kosovo Womens Initiative) har bland annat arbetat med att skapa möten mellan albanska och serbiska kvinnor i Kosovo för att bryta den isolering som kriget medfört (Kalungu-Banda 2005: 37). Advokatorganisationen NORMA har arbetat för att skapa en dialog mellan kvinnor från olika etniciteter. De har använt frågor om könsrelaterat våld och trafficking som en plattform för att skapa möten mellan kvinnor från olika etniciteter (UNDP 2013: 29). På så vis skapas en dialog, vilket ökar tillit och förtroende mellan olika grupper och minskar därför risken för att konflikt mellan grupperna bryter ut igen.

Det är viktigt att komma ihåg att genus inte bara handlar om kvinnor. Kvinna till Kvinna arbetar med partnerorganisationer för att öka kunskapen om genus hos män, detta genom att organisera workshops för män där genus diskuteras (Norander & Cole 2011: 39–40). På det viset ökar medvetenheten om genus och även män blir inkluderade. Vi ser det som att fredsbyggandet blir mer långsiktigt genom detta och kan bidra till en hållbar fred, när samhället är medvetna om allas lika rättigheter.

5.2 Participation

Kvinna till Kvinna menar att det finns ett direkt samband mellan kvinnors deltagande i fredsprocesser och en hållbar och stabil fred (Norander & Cole 2011: 37). I detta är viktigt att inte bara inkludera kvinnor på den informella nivån utan även på den formella, kvinnor behöver vara med i processen på alla nivåer i samhället (Bouta & Frerks 2005: 50). Ett sätt att inkludera kvinnor i maktpositioner i samhället har varit genom kvotering. Även om det idag är män som sitter på de flesta av de beslutsfattande platserna är Kosovo ett av de fåtal länder i världen som haft en kvinnlig president. Det har även införts en kvoterande vallag om att 30 procent av kandidaterna i partierna ska vara kvinnor. I parlamentsvalet år 2010 var 32 procent av parlamentsledamöterna kvinnor (KtK 2012b). En annan organisation som arbetar med att inkludera kvinnor är UN Women, en organisation under FN, som bjuder in kvinnliga aktivister engagerade i genusfrågor, till möten på högre nivåer där de får dela sina erfarenheter med andra institutioner och organisationer som exempelvis FN:s Säkerhetsråd (UNDP 2013: 27). Kvinnor inkluderas då inte bara på den lokala nivån utan även på en högre nivå i fredsprocessen.

Det är även viktigt att kvinnor från alla grupper i samhället är inkluderade i processen. Eftersom den serbiska befolkningen i Kosovo är en minoritet är det av stor vikt att serbiska kvinnor inte utesluts ur eller glöms bort i fredsbyggandet. De ökade spänningarna mellan etniska grupper efter självständigheten har också bi-

dragit till att begränsa serbiska kvinnors rörelsefrihet, även om de vill engagera sig i uppbyggandet av samhället stoppas de av sina män och av politiker (KtK 2009). Organisationen KWN (Kosova Women's Network) arbetar bland annat för att inkludera serbiska kvinnor i Kosovo. De stöttar femton olika serbiska kvinnoorganisationer vilka tillsammans har skapat Serb Womens Network, som ingår i KWN. KWN har tillsammans med UN Women arbetat med att inkludera och stärka serbiska kvinnor i implementeringen av Resolution 1325 (UNDP 2013: 28).

5.3 Protection

Våld mot kvinnor förekommer i form av våld inom hemmets väggar, något som ses som en privat angelägenhet och därför sällan anmäls (KtK 2009), även trafficking av kvinnor har ökat i landet (Maquire 2008: 5). Att stötta och skydda kvinnor från våld är en viktig del för att kunna inkludera kvinnor i fredsbyggandeprocesser enligt Resolution 1325. Kvinnorörelsen i Kosovo är mycket enad och tack vare organisationer som arbetar för kvinnors rättigheter har lagar om jämställdhet och för att minska det strukturella våldet mot kvinnor instiftats (KtK 2012d). Ett exempel på detta är organisationen Kvinna till Kvinna som arbetar på gräsrotsnivå och samarbetar med en rad olika organisationer som arbetar för att inkludera och stödja kvinnor på olika sätt och att minska mäns våld mot kvinnor, både i och utanför hemmet (KtK 2012c). Våldet mot kvinnor är ett stort problem i Kosovo trots att lagarna för att skydda kvinnor förbättrats. År 2004 antogs både en jämställdhetslag och en lag mot diskriminering, samt handlingsplaner för detta. Ett problem är dock att dessa lagar ännu inte tillämpas i den utsträckning som kunde önskas. Många kvinnor har ingen kunskap om sina rättigheter och trots att lagarna numera finns är det mycket svårt för kvinnor att kunna lämna en våldsam relation och få skydd, det är även svårt för kvinnor att vinna i domstol (KtK 2012b). Vi finner dock en problematik inom skyddandet av kvinnor, för att kunna inkludera kvinnor i fredsbyggande är det viktigt att komma bort från offerrollen och att inte se kvinnor som svaga och hjälplösa. Ett exempel som vi har hittat på hur detta har gjorts är inom Kosovos poliskår, här har kvinnor fått träning om fred och säkerhet från UN Women, UNDP och OSCE. En del av det som ingår är exempelvis: under upplärning till polis får alla lära sig om jämställdhet och kvinnors rättigheter samt en huvudavdelning för våld i hemmet och trafficking på statlig nivå och avdelningar i varje provins (UNDP 2013: 16).

I en rapport från Kvinna till Kvinna från 2009 beräknades 70 procent av kvinnorna i landet vara arbetslösa, jämfört med 30 procent av männen. Endast 13 procent av kvinnorna beräknades kunna leva på sin egen inkomst och de flesta av kvinnorna i landet är därför mycket beroende av manliga släktingar eller sina män. Resolution 1325 pekar på att det är viktigt att även stötta kvinnors ekonomiska situation, trots det diskrimineras och marginaliseras kvinnor fortfarande i stor utsträckning och har svårare att få tillgång till utbildning eller hitta arbete än vad män har, framförallt inom högre nivåer av utbildning och arbete (KtK 2009). Det är därför viktigt att stötta kvinnor ekonomiskt då de annars är beroende av

män. Fattigdom och arbetslöshet gör det svårt för kvinnor att lämna ett våldsamt förhållande (KtK 2012b). Även om det numera finns lagar om jämställdhet är traditionerna i Kosovo ofta starkare än dessa, exempelvis har kvinnor rätt att ärva, men enligt traditionen är det bara män som ärver (KtK 2009). Organisationen Aureola, som är en partnerorganisation till Kvinna till Kvinna, arbetar bland annat med att förbättra kvinnors ekonomiska situation och öka tillgången till utbildning (KtK 2012e).

5.4 Relief and Recovery

För att stötta kvinnor i ett efterkrigssamhälle är det viktigt att kvinnors behov möts (Resolution 1325). En organisation som arbetar för att möta kvinnors behov efter kriget i Kosovo är Kosovo Womens Initiative (KWI). Detta program ämnar ge upprättelse och stötta traumatiserade kvinnor, samt stötta frågan om jämställdhet inom rekonstruktionen av samhället (Kalungu-Banda 2005: 31).

Tusentals kvinnor utsattes för sexuellt våld under kriget och det är få förövare som blivit straffade för detta (KtK 2012b). För att kunna ge kvinnor den upprättelse som krävs behövs även kunskap hos institutionerna där de söker ansvarsutkrävande. När det inte finns kan det skapa svårigheter för kvinnor som söker upprättelse för brott som begåtts mot dem under och efter konflikter (Corrin 2003: 192). Ett exempel på en organisation som arbetat med detta problem är UN Women som har tillhandahållit träning inom kvinnorelaterade frågor till exempelvis advokater, åklagare och domare. De kan sedan själva lära ut och träna upp samma yrkesgrupp inom andra regioner i Kosovo (UNDP 2013: 26).

6 Slutdiskussion

Den liberala fredsbyggandeteorin kritiseras för att den oftast saknar ett genusperspektiv. Vi anser att den kritiken är befogad då mycket av den litteratur som finns om fredsbyggande ofta saknar ett genusperspektiv, ofta nämns inte kvinnors deltagande alls. Kvinnor utgör hälften av medlemmarna i ett samhälle och hälften av erfarenheterna tillhör dem, vi menar därför att det är rimligt att hela samhället inkluderas i en fredsbyggandeprocess för att uppnå en hållbar fred. Trots det är kvinnors roller i krig något som ofta varit osynligt (Pankhurst 2003: 157).

Om vi ser på Kosovo har ett genusperspektiv använts av många organisationer och det finns även en mängd organisationer som arbetar för att stötta och inkludera kvinnor i fredsbyggandeprocesserna. Dock ser vi att det finns en lång väg kvar att gå för att nå ett jämställt samhälle. Ett problem vi ser är att kvinnorörelsen reduceras till en rörelse för sig. Genusperspektivet behöver genomsyra hela fredsbyggandet för att bygga en hållbar fred. Om kvinnor reduceras till en homogen grupp vid sidan om riskerar de att inte ha någon inverkan på politiken och övriga delar av samhället. Kvinnor behöver vara inkluderade på alla nivåer i samhället och både i informella och formella processer. Vi ser att kvotering av kvinnor är viktigt för förändringen av maktstrukturer i samhället eftersom kvinnor generellt har uteslutits.

Det är viktigt att möta kvinnors behov för att kunna inkludera kvinnor i fredsbyggandet. För att kunna göra detta är det väsentligt att lyssna på och inkludera lokala kvinnor då de kan ha större insikt om vilka behov som finns, som kanske inte alltid stämmer överens med de internationella fredsbyggarnas idé om de behov som finns i ett efterkrigssamhälle. Att bemöta och lyssna på kvinnors erfarenheter från krig är därför mycket viktigt för fredsarbetet i ett efterkrigssamhälle (Karam 2001: 18).

En annan kritik mot den litteratur vi använt oss av är att frågan om etnicitet i Kosovo saknas i samband med genus. Eftersom det finns stora etniska spänningar mellan albaner och serber i Kosovo tycker vi att det borde nämnas i större utsträckning hur detta bearbetas. Även när litteraturen vi använt beskriver hur kvinnor inkluderas och deltar i fredsprocesserna beskrivs det sällan vilka kvinnor det handlar om, om det är de serbiska eller de albanska. Vi inser att det här finns en språkbarriär i dialogen mellan dessa grupper, vilket vi tänker innebär ett stort hinder i denna typ av möten. Just därför hade vi gärna sett ett större fokus kring hur dialogen mellan albanska och serbiska kvinnor ser ut i fredsbyggandeprocessen.

I Kosovos fall kan vi se att Resolution 1325 inte har nått ner till alla nivåer i samhället. Exempelvis så ser vi att regeringen i Kosovo inte gör tillräckligt, något som även Kvinna till Kvinna anser (KtK 2009). Att lagar som främjar jämställdhet och motverkar diskriminering införts är ett stort steg mot ett jämställt samhälle, men detta räcker inte på långa vägar. Framförallt inte om de inte tillämpas i

den utsträckning som krävs för att det ska ske en förändring, trots att det numera finns lagar står traditionen ofta högre än dessa och lagarna når inte ner i samhället. Detta kan vi se i det faktum att kvinnor fortfarande ofta inte ens är medvetna om sina rättigheter.

Vi har även kritik mot själva Resolution 1325 då den inte understryker tillräckligt vem som ansvarar för implementeringen av den och hur det ska ske i fredsbyggandet. Genom att de inte specificerar detta kan det leda till att aktörer i fredsbyggandet lägger över ansvaret på någon annan, vilket resulterar i att ingen gör vad som krävs i slutändan. Ändå så har Resolution 1325 gjort att kvinnors situation i konflikter och postkonfliktuella samhällen uppmärksammas i det internationella världssamfundet (Tryggestad 2009: 542). Resolution 1325 är en bra grund för inkluderingen av genus i fredsbyggande. För framtida fredsbygganderesolutioner skulle vi dock rekommendera att genusperspektivet går som en röd tråd genom hela resolutionen och framstår som en naturlig bakgrund för fredsarbetet i konflikter och postkonfliktuella samhällen.

7 Referenser

- Badersten, Björn – Gustavsson, Jakob, 2010. *Vad är Statsvetenskap: Om undran inför politiken*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Bjereld, Ulf – Demker, Marie – Hinnfors, Jonas, 2009. *Varför vetenskap?* 3:e upplagan. Lund: Studentlitteratur AB.
- Bouta, Tsjeard – Frerks, Georg, 2005. *Gender, conflict and development*. Washington DC: World Bank.
- Corrin, Chris, 2003. ”Developing policy on integration and re/construction in Kosovo”, *Development in Practice*, vol. 13, nr. 2 & 3, s. 189–207.
- Gemzöe, Lena, 2013. *Feminism*. Falun: Bilda förlag.
- Gröndahl, Satu – De Los Reyes, Paulina (2011) ”Introduktion”, s. 10–22 i Gröndahl, Satu – De Los Reyes, Paulina (red.) *Framtidens feminismer*. Finland: Bookwell.
- IKFF 2013 = Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet [elektronisk] 2013-10-28. Resolution 1325. Tillgänglig: <http://www.ikff.se/fokusomraden/fn/srs-resolution-1325/>. Hämtdatum: 2014-01-09.
- Kalungu-Banda, Agnes, 2005. ”Post-conflict programmes for women: lessons from the Kosovo Women’s Initiative”, s. 31–40 i Sweetman, Caroline (red.) *Gender, peacebuilding and reconstruction*. United Kingdom: Lightning Source.
- Karam, Azza, 2001. ”Women in War and Peace-building”, *International Feminist Journal of Politics*, vol. 3, nr. 1, s. 2–25.
- Korac, Maja, 2006. ”Gender, conflict and peace-building: Lessons from the conflict in former Yugoslavia”, *Women’s Studies International Forum*, vol. 29, s. 510–520.
- Kronsell, Annica, 2012. ”Svensk säkerhetspolitik och det könsmedvetna försvaret”, s. 209–223 i Aggestam, Karin – Höglund, Kristine (red.) *Om krig och fred. En introduktion till freds- och konfliktstudier*. Lund: Studentlitteratur.
- KtK 2009 = Kvinna till kvinna, [elektronisk] 2009-02-17. Små framsteg för kvinnor i det självständiga Kosovo.
Tillgänglig: <http://kvinnatillkvinna.se/blog/2009/02/17/article3587/>. Hämtdatum: 2014-01-03.
- KtK 2012a = Kvinna till Kvinna, [elektronisk] 2012-09-19. Om Kvinna till Kvinna. Tillgänglig: <http://kvinnatillkvinna.se/om-kvinna-till-kvinna/>. Hämtdatum: 2014-01-03.
- KtK 2012b = Kvinna till Kvinna, [elektronisk] 2012-11-06. Kvinnors situation. Tillgänglig: <http://kvinnatillkvinna.se/blog/land/kosovo/kvinnors-situation/>. Hämtdatum: 2014-01-03.

- KtK 2012c = Kvinna till Kvinna, [elektronisk] 2012-09-14. Kosovo. Tillgänglig: <http://kvinnatillkvinna.se/blog/land/kosovo/>. Hämtdatum: 2014-01-03.
- KtK 2012d = Kvinna till Kvinna, [elektronisk] 2012-11-06. Kvinnorörelsen. Tillgänglig: <http://kvinnatillkvinna.se/blog/land/kosovo/kvinnororelsen/>. Hämtdatum: 2014-01-06.
- KtK 2012e = Kvinna Till Kvinna, [elektronisk] 2012-11-07. Organisationer vi stödjer. Tillgänglig: <http://kvinnatillkvinna.se/blog/land/kosovo/organisationer-vi-stodjer/>. Hämtdatum: 2014-01-09.
- Maquire, Sarah, 2008. *Implementation of security council resolution 1325 in Kosovo - Lessons learned to inform EULEX Kosovo*. UNIFEM.
- Norander, Stephanie – Cole, Courtney E., 2011. ”From Sierra Leone to Kosovo: Exploring Possibilities for Gendered Peacebuilding”, *Women and Language*, vol. 34, nr. 1, s. 29–49.
- Pankhurst, Donna, 2003. ”The ‘sex war’ and other wars: towards a feminist approach to peace building”, *Development in practice*, vol. 13, nr. 2–3, s. 154–177.
- Paris, Roland, 2004. *At war’s end: Building peace after civil conflict*. New York: Cambridge University Press.
- Paris, Roland – Newman, Edward – Richmond, Oliver P., 2009. *New perspectives on liberal peacebuilding*. Tokyo, New York & Paris: United Nations University Press.
- Petersen, Roger D., 2011. *Western Intervention in the Balkans – The Strategic Use of Emotion in Conflict*. Cambridge University Press.
- Ramsbotham, Oliver – Woodhouse, Tom – Miall, Hugh, 2011. *Contemporary Conflict Resolution*. 3:e upplagan. United Kingdom: Polity Press.
- Resolution 1325, 2000. *United Nations Security Council, Resolution 1325 (2000-10-31)*.
- Sheehan, Michael, 2005. *International Security. An Analytical Survey*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Sweetman, Caroline, 2005. ”Editorial”, s. 2–7 i Sweetman, Caroline (red.) *Gender, peacebuilding and reconstruction*. United Kingdom: Lightning Source.
- Teorell, Jan – Svensson, Torsten, 2007. *Att fråga och att svara: Samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber AB.
- Tryggestad, Torunn L., 2009. ”Trick or Treat? The UN and Implementation of Security Council Resolution 1325 on Women, Peace, and Security”, *Global Governance*, vol. 15, nr. 4, s. 539–557.
- UNDP, 2013. *Mission Report. Mapping of local initiatives on Women, Peace and Security in Kosovo 1999-2012*. Project: Enhancing Women’s Participation in Peace-building and Post-Conflict Planning by UN Women – UNDP – EU partnership. Prepared by: Linda Hoxha and Ada Shima. Prepared for: UNDP.
- Weber, Annette, 2006. ”Feminist peace and conflict theory”, *Routledge Encyclopedia on Peace and Conflict Theory*, s.1–17. [elektronisk] Tillgänglig: <http://www.uibk.ac.at/peacestudies/downloads/peacelibrary/feministpeace.pdf>. Hämtdatum: 2014-01-09.

Öjendal, Joakim – Johansson, Peter, 2012. ”Statsbyggnad, demokrati och mänskliga rättigheter”, s. 227–240 i Aggestam, Karin – Höglund, Kristine, (red.) *Om krig och fred. En introduktion till freds- och konfliktstudier*. Lund: Studentlitteratur.